

УДК 347.77:658.147(045)

DOI <https://doi.org/10.32782/yuv.v1.2024.10>**В. Іващенко,**

доктор юридичних наук, доцент,

доцент кафедри інтелектуальної власності та цивільно-правових дисциплін
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВНЕСЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ПРАВ ДО СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ ГОСПОДАРСЬКОГО ТОВАРИСТВА

Постановка проблеми. Створення юридичної особи у формі товариства або ж акціонерного товариства вимагає від потенційних засновників вчинення низки організаційних кроків та юридичних дій. Частина дій засновників відбувається навколо статутного капіталу. Засновниками визначається його загальний розмір, розмір внесків та джерел його формування. Чинне законодавство України визначає широкий спектр джерел формування статутного капіталу. Водночас на практиці часто виникає питання щодо доцільності використання певних джерел формування та специфіки самого джерела як то об'єкти нерухомості, або ж права інтелектуальної власності.

Останніми роками в низці наукових публікацій наголошувалося на можливості внесення прав інтелектуальної власності, вказувалися перспективи, аналізувалися способи, однак рідко піднімалися питання доцільності таких дій та фрагментарно аналізувалися наслідки для товариства та засновників.

Стан наукового вивчення теми. Аналіз останніх досліджень показує, що окремі аспекти окресленого нами питання фрагментарно вивчалися у дослідженнях низки сучасних науковців, зокрема, Бельтюкова Є., Богацька Н., Глушко Ю., Калічак В., Кривошеїна І., Оверковський К., Пермінова С., Тверезенко О., Шахнюк А.

Автор статті, ставить за мету розкрити окремі аспекти внесення інтелектуальних прав до статутного капіталу товариства, показати позитивні і негативні наслідки.

Виклад основного матеріалу. Згідно ч. 1 ст. 113 Цивільного кодексу України (далі ЦКУ), господарським товариством є юридична особа, статутний (складений) капітал якої поділений на частки між учасниками [1].

Статутний капітал – це одне із центральних понять сучасного корпоративного права. Участь у створенні статутного капіталу є первісним способом набуття корпоративних прав, і всі операції з корпоративними правами так чи інакше стосуються статутного капіталу [2]. Виходячи з вищевикладеного, чи не основною функцією статутного капіталу є стартова. Саме завдяки їй товариство вводиться до цивільного обороту як самостійний суб'єкт. Для переважної більшості товариств, не зважаючи від виду їх господарської діяльності, відсутні обмеження щодо мінімального розміру статутного капіталу. Саме це дозволяє відкрити товариство з мінімальним інвестуванням до статутного фонду.

Разом із тим, значно чіткіше у законодавстві визначено джерела його формування. Так, згідно ст. 115 ЦКУ ч. 1. господарське товариство є власником майна, переданого йому учасниками товариства у власність як вклад до статутного (складеного)

капіталу. Ч.2 ст. 115 ЦКУ передбачено, що вкладом до статутного (складеного) капіталу господарського товариства можуть бути гроші, цінні папери, інші речі або майнові чи інші відчужувані права, що мають грошову оцінку, якщо інше не встановлено законом [1].

Схожі позиції закріплені в Законі України «Про господарські товариства» (ст. 13) [3] та Законі України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» (ст. 12, 13) [4]. Саме під терміном «майнові, або інші відчужувані права» можуть розумітися права інтелектуальної власності на будь-який об'єкт, передбачений ст. 420 ЦКУ.

Зазначимо, що законодавство у сфері інтелектуальної власності передбачає чітке розмежування двох категорій прав інтелектуальної власності немайнові та майнові права (ст. 423, 424 ЦКУ) [1]. Немайнові права за своєю природою є як правило невідчужувані, з огляду на це вони не можуть бути оцінені і внесені до статутного капіталу товариства. На відміну від майнових прав, що виступають предметом численних правочинів.

Загальний перелік майнових прав інтелектуальної власності міститься в ст. 424 ЦК України, а саме: право на використання об'єкту права інтелектуальної власності; виключне право дозволяти використання об'єкту права інтелектуальної власності; виключне право перешкоджати неправомірному використанню об'єкту права інтелектуальної власності, в тому числі забороняти таке використання; інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом [1].

Таким чином, майнові права можуть бути вкладом до статутного капіталу, це прямо передбачено ч. 3 ст. 424 ЦК України згідно якої майнові права інтелектуальної власності можуть, бути вкладом до статутного капіталу юридичної особи, предметом договору застави та інших зобов'я-

зань, а також використовуватися в інших цивільних відносинах [1].

Тривалий час у наукових публікаціях фігурувала думка, що внесення прав на об'єкти інтелектуальної власності до статутного капіталу акціонерного товариства (АТ) спрощувало можливості виконання вимог до розміру статутного капіталу АТ який за законом 2008 р. мав становити не менше 1250 мінімальних заробітних плат [5]. Нині, після оновлення законодавства у 2022 р. вимоги до розміру статутного капіталу АТ було переглянуто та знижено до 200 мінімальних заробітних плат [6]. Гіпотетично, у засновників ТОВ за відсутності вільних коштів, для внесення до статутного капіталу могли бути оцінені права інтелектуальної власності та втілені як внесок. На думку Тверезенко О., внесення нематеріальних активів до статутного капіталу товариства дозволяє сформулювати солідний за розмірами статутний капітал без залучення значних коштів та відкрити доступ до інвестицій. Також внесення прав інтелектуальної власності дозволяє стати засновником ТОВ без залучення коштів [7, с. 51].

Пермінова С. та Глушко Ю. також стверджують, що авторам і підприємствам – власникам інтелектуальної власності надається можливість стати засновниками дочірніх і самостійних підприємств без відгалуження коштів. Також суб'єкти прав інтелектуальної власності мають право на отримання частки прибутку (дивідендів); право на участь в управлінні підприємством через загальні збори правління; право на отримання коштів у разі ліквідації підприємства [8, с. 90].

Водночас, попри наведені думки, які загалом окреслюють позитиви внесення прав інтелектуальної власності до статутного капіталу товариства, існують і значні ризики пов'язані з оцінкою прав інтелектуальної власності, їх амортизаційною вартістю та низкою ринкових факторів,

повністю прорахувати які практично не можливо.

Оцінюючи переваги від включення прав на об'єкти інтелектуальної власності, слід врахувати, що для передачі як внеску до статутного капіталу товариства, права повинні відповідати певним умовам – критеріям оборотоздатності. Для того, щоб права на об'єкти інтелектуальної власності могли бути внеском до статутного фонду товариства, вони повинні бути виключними, корисними, відчужуваними, інвестиційно-привабливими, а також мати грошову оцінку [8, с. 90; 9, с. 103].

Разом із тим, можна побачити, що не всі права інтелектуальної власності будуть тією чи іншою мірою оборотоздатними. Подібної думки дотримується і Оверковський К., вказуючи що, згідно ч. 2 ст. 490 ЦКУ, майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування передаються іншій особі лише разом із цілісним майновим комплексом особи, якій ці права належать або його відповідною частиною [9, с. 103]. Не можуть бути внеском до статутного капіталу товариства права на зазначення походження товару, оскільки згідно з ч. 2 ст. 503 ЦКУ та ст. 17 Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів», у змісті права на зазначення походження товару не передбачено право розпорядження, оскільки право на зазначення походження товару за своєю природою не є виключним. Рационалізаторська пропозиція, на відміну від об'єктів патентного права, має лише локальну новизну, тісно прив'язана до діяльності конкретного підприємства. Це дозволяє визнати її невіддільною від суб'єкта – юридичної особи і, як наслідок, неможливим використання прав на неї як вкладів до статутних фондів (капіталів) господарських товариств [9, с. 103].

Це саме стосується і передбаченого ст. 457 ЦКУ прав на наукове відкриття. Згідно ст. 458 ЦКУ автор

наукового відкриття має право надати науковому відкриттю своє ім'я або спеціальну назву [1]. Як ми бачимо, майнові права на вказаний об'єкт по суті не виникають.

Також, на нашу думку, практично неможливо внести до статутного капіталу такий об'єкт права інтелектуальної власності як комерційна таємниця (ст. 505 ЦКУ) [1]. Визначена у законодавстві специфіка самого об'єкта та вимоги статутного капіталу і його відкритості фактично унеможливають внесення комерційної таємниці до статутного капіталу товариства. Хоча, справедливо зазначити, що наявність у товариства комерційної таємниці, значно підвищує цінність підприємства та інвестиційну привабливість.

На думку Оверковського К., з поміж прав інтелектуальної власності, переважним чином, внеском до статутного капіталу товариства можуть виступати майнові права на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки [9, с. 103].

Є. Бельтюкова стверджує, що право на використання ноу-хау також може бути внеском до статутного капіталу товариства. Документами, що можуть підтверджувати внесок засновника до статутного капіталу товариства у вигляді права на використання ноу-хау, є акт оцінки майнових прав на ноу-хау, ліцензійний договір, договір купівлі-продажу ноу-хау» [10, с. 79]. На нашу думку, зазначене твердження певною мірою є суперечливим, оскільки необхідно чітко розуміти, що саме вкладається в термін ноу-хау для того, щоб говорити про оцінку і передачу.

Потенційно цікавими для внесення до статутного капіталу товариства є об'єкти авторського права та суміжних прав. Позитивною стороною цих об'єктів є тривалі терміни правової охорони (50 років для суміжних прав та 70 років для авторського права) передбачені ЗУ «Про авторське право та суміжні права», а відтак вони

менше підлягають амортизації порівняно з корисною моделлю термін охорони якої становить 10 років.

Схожої позиції дотримуються Богацька Н., Шахнюк А. зазначаючи, що при ухваленні рішення щодо внесення майнових прав інтелектуальної власності до статутного капіталу підприємства з будь-якою формою господарювання варто надавати переваги майновим правам на знаки для товарів і послуг, об'єкти авторського права, об'єкти суміжних прав та винаходи [11, с. 468]. По суті вкотре підкреслюючи стабільність, та інвестиційну привабливість наведених об'єктів.

Під час внесення майнових прав інтелектуальної власності до статутного капіталу обов'язково потрібно провести оцінку таких прав, тому, що факт створення підприємства будь-якої господарської форми власності має на увазі обов'язкове вкладення конкретної грошової суми [11, с. 468]. Така позиція прямо закріплюється у ч. 2 ст. 115 ЦКУ, ст. 13 Закону України «Про господарські товариства», а також «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [3]. Так, згідно ст. 13 ч. 3. останнього вклад у негрошовій формі повинен мати грошову оцінку, що затверджується одностайним рішенням загальних зборів учасників, у яких взяли участь всі учасники товариства. При створенні товариства така оцінка визначається рішенням засновників про створення товариства [4].

Зважаючи на це, визначення оцінки майнових прав в грошовому еквіваленті має логічне місце у разі ухвалення рішення між засновниками щодо внесення майнових прав інтелектуальної власності у вигляді частки – еквівалента грошової суми до статутного капіталу. Поряд з цим, враховується особливість правової охорони об'єкта інтелектуальної власності, у відповідності вимог чинного законодавства [11, с. 468].

Проведення оцінки майна є обов'язковим, зокрема у випадках:

- створення підприємств (господарських товариств) на базі державного майна або майна, що є у комунальній власності;

- визначення вартості внесків учасників та засновників господарського товариства, якщо до зазначеного товариства вноситься майно господарських товариств з державною часткою (часткою комунального майна), а також у разі виходу (виключення) учасника або засновника зі складу такого товариства [7, с. 52-53].

Здебільшого майнові права інтелектуальної власності вносять до статутного капіталу під час збільшення статутного капіталу господарського товариства. Проте майнові права можна вносити і під час формування статутного капіталу юридичної особи [8, с. 90].

Кривошеїна І. вказує, що одним із варіантів внесення майнових прав інтелектуальної власності до статутного капіталу, із практичного погляду, зазвичай є збільшення такого капіталу. На її думку, така ситуація пов'язана із законодавчими вимогами до установчих документів товариств, які повинні містити інформацію про розмір і порядок утворення статутного капіталу [12, с. 193]. До реєстрації самого товариства немає фізичного набувача майнових прав інтелектуальної власності, а отже передати майнові права можна лише після створення такої юридичної особи. Підтвердженням даної позиції є ст. 1107 ЦКУ, яка визначає види договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності, а також ст. 1113 ЦКУ відповідно до якої за договором про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності одна сторона (особа, що має виключні майнові права) передає другій стороні частково або у повному складі ці права відповідно до закону та на визначених договором умовах [12, с. 193].

Внесення прав інтелектуальної власності має свої особливості.

У своїх дослідженнях Пермінова С., Глушко Ю. вказують на особливості правової охорони, які необхідно враховувати під час вибору об'єктів, майнові права, які будуть внесені до статутного капіталу підприємства. Однією з таких особливостей є той факт, що патент на корисну модель та патент на промисловий зразок можуть визнаватися недійсними, що може бути пов'язане з їх невідповідністю умовам патентоспроможності. З огляду на це, засновки повинні брати до уваги ризиковість формування статутного фонду юридичної особи за рахунок таких об'єктів інтелектуальної власності. Іншою особливістю, що потребує усвідомлення, є відносно короткий строк чинності майнових прав на об'єкти патентного права. Для корисної моделі та промислового зразка цей строк становить 10 років. Термін дії патенту на корисну модель не може бути подовжено, а термін дії патенту на промисловий зразок може бути продовжений повторно на п'ять років, причому термін продовження дії патенту на промисловий зразок можна застосувати лише один раз [8 с. 90].

У разі внесення майнових прав інтелектуальної власності до статутного капіталу господарського товариства у першу чергу здійснюється ідентифікація такого об'єкта та перевіряється: хто є власником прав на відповідний об'єкт; чи існують права третіх осіб стосовно відповідного об'єкта, підтверджені договором застави, ліцензійним договором тощо; можливість використання об'єкта інтелектуальної власності господарським товариством, до статутного капіталу якого вносяться майнові права на такий об'єкт; чинність майнових прав на такий об'єкт інтелектуальної власності [7, с. 54; 11, с. 468-469].

Богацька Н., Шахнюк А. вказують на те, що в процесі передачі прав інтелектуальної власності до статутного капіталу підприємства необ-

хідно документально оформити дану операцію у відповідних документах: 1) у статутних документах підприємства; 2) у договорі про передання майнових прав інтелектуальної власності [11, с. 469].

В. Калічак наголошує, що у процесі оформлення виникає чимало питань практичного характеру, які згодом можуть призвести до суперечок та навіть судових спорів між учасниками товариства. Наприклад, учасники можуть штучно завищувати або фактично занижувати грошову оцінку майнових прав на ІВ при внесенні їх до статутного капіталу чи при відчуженні третій особі. Ще одним нюансом, який він приводить, є те, що вклавши права інтелектуальної власності при виході з товариства, учасник, як правило, отримує грошову суму в яку вони були оцінені, а не самі права [13].

Таким чином, внесення прав інтелектуальної власності до статутного капіталу повинно здійснюватися з урахуванням кінцевої мети внесення специфіки об'єкту, оборотоздатності прав на нього, вартості прав на конкретний об'єкт, його особливостей правової охорони яка залежить від природи створення об'єкту, та має враховуватися учасниками при його оцінці. Зазначимо, що внесення об'єкта права інтелектуальної власності на початковому етапі створення товариства певною мірою є проблемним та, на наш погляд, недоцільним, це пояснюється тим, що національне законодавство не містить вимог щодо мінімального розміру статутного капіталу. Таким чином, для введення в цивільний оборот товариства достатньо певної умовної грошової суми 100 або 1000 гривень.

Передача прав інтелектуальної власності доцільна у разі необхідності збільшення статутного капіталу, або ж з метою зміни структури часток і прав учасників. Саме такі варіанти переважно розглядаються у процесі господарської діяльності.

У статті проаналізовано окремі аспекти включення прав інтелектуальної власності до статутного капіталу ТОВ, показано перспективи збільшення статутного капіталу у такий спосіб. Автором розкрито загальний зміст законодавства, що регулює корпоративні правовідносини, проаналізовано перспективи внесення до статутного капіталу прав на окремі об'єкти інтелектуальної власності. Продемонстровано, що права на об'єкти промислової власності такі як торгові марки, винаходи, корисні моделі, промислові зразки є більш оптимальними для внесення до статутного капіталу. Дослідником акцентовано увагу на основних критеріях оборотоздатності прав інтелектуальної власності. Встановлено, що не всі об'єкти інтелектуальної власності мають відповідні критерії, передусім акцентовано увагу на таких об'єктах як комерційне найменування, географічне зазначення, наукове відкриття, комерційна таємниця які в силу своїх особливостей мають обмежену оборотоздатність. Частина з цих об'єктів мають недостатній обсяг майнових прав, що унеможливорює комерціалізацію (наукове відкриття), окремі ж досить специфічною мірою визначені в національному законодавстві (комерційна таємниця). Наголошено на складнощях, пов'язаних з оцінкою прав інтелектуальної власності при внесенні до статутного капіталу та передачею прав безпосередньо товариству. Проводячи оцінку прав інтелектуальної власності на власний розсуд, засновники часто можуть недооцінити, або переоцінити їх, що в майбутньому може вплинути на вартість частки. Автором наголошено на недоцільності внесення прав інтелектуальної власності на початковому етапі формування товариства, оскільки

для введення товариства до цивільного обороту достатньо і досить незначної суми в грошовому еквіваленті. Якщо виходити з того, що окремі дослідники, крім стартової функції статутного капіталу, виділяють гарантійну та рекламну, то внесення прав інтелектуальної власності до статутного капіталу товариства видається доцільним при збільшенні статутного капіталу при докапіталізації товариства. Права на прибуткову технологію можуть певною мірою виступати фактором гарантії з боку товариства. Встановлено, що внесення авторських або суміжних прав до статутного капіталу має свої переваги, пов'язані з тривалими термінами правової охорони об'єктів, які значно менше впливають на амортизаційну вартість інтелектуального активу. Визначено, що включення прав на винаходи, корисні моделі промислові зразки має свої ризики пов'язані з можливістю оскарження патенту та закінченням термінів його чинності.

Ключові слова: національне законодавство, товариство, права інтелектуальної власності, установчі документи, оцінка прав.

Ivashchenko V. Certain aspects of introducing intellectual rights to the authorized capital of a company

The article analyzes individual aspects of the inclusion of intellectual property rights in the authorized capital of an LLC, shows the prospects for increasing the authorized capital in this way. The author revealed the general content of the legislation regulating corporate legal relations, analyzed the prospects of adding rights to individual objects of intellectual property to the authorized capital. It has been demonstrated that the rights to objects of industrial property

such as trademarks, inventions, utility models, industrial designs are more optimal for inclusion in the authorized capital. The researcher focused attention on the main criteria of turnover of intellectual property rights. It was established that not all objects of intellectual property have the appropriate criteria, first of all attention is focused on such objects as a commercial name, geographical indication, scientific discovery, commercial secret, which due to their characteristics have limited turnover. Some of these objects have an insufficient amount of property rights, which makes commercialization impossible (scientific discovery), while some are defined to a rather specific extent in national legislation (trade secret). The difficulties associated with the assessment of intellectual property rights when added to the authorized capital and the transfer of rights directly to the company are emphasized. When evaluating intellectual property rights at their own discretion, founders can often underestimate or overestimate them, which in the future can affect the value of the share. The author emphasized the impracticality of entering intellectual property rights at the initial stage of forming a company, since a small amount in monetary equivalent is sufficient to introduce a company into civil circulation. If we proceed from the fact that some researchers, in addition to the initial function of the authorized capital, distinguish the guarantee and advertising functions, then the introduction of intellectual property rights to the authorized capital of the company seems appropriate when increasing the authorized capital during recapitalization of the company. Rights to a profitable technology can to some extent act as a guarantee factor on the part of the company. It has been established that the inclusion of copyright or related

rights in the authorized capital has its advantages associated with long terms of legal protection of objects, which significantly less affect the amortization value of an intellectual asset. It was determined that the inclusion of rights to inventions, utility models, and industrial designs has its own risks associated with the possibility of patent appeals and the expiration of its validity.

Key words: national legislation, society, intellectual property rights, founding documents, rights assessment.

Література

1. Цивільний кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

2. Статутний капітал юридичної особи URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/DG051000?an=189>

3. Закон України «Про господарські товариства» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text>

4. Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text>

5. Закон України «Про акціонерні товариства» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2008, № 50-51, ст.384) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514_17#Text <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17/conv#n221> (2008 р.)

6. Закон України «Про акціонерні товариства» № 2465-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#n1985> (2022 р.)

7. Тверезенко О. Майнові права інтелектуальної власності як внесок до статутного капіталу господарського товариства. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2010. № 6. С. 50-59. URL: http://www.ndiiv.org.ua/Files2/2009_6/7.pdf

8. Пермінова С.О., Глушко Ю.С. Особливості внесення майнових прав інтелектуальної власності до статутного капіталу акціонерного товариства. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. Випуск 21, частина 2. 2016. С. 89-92. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_21/2/23.pdf

9. Оверковський К. Правові аспекти внесення прав промислової власності до статутного капіталу товариства. Підприємництво, господарництво і право. № 6. 2018. С. 102-109. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2018/6/19.pdf>

10. Бельтюкова Є.М. До питання про передачу прав інтелектуальної власності до статутного капіталу господарських товариств. Юридичний науковий електронний журнал. № 6 / 2017. С. 78-81. URL: http://lsej.org.ua/6_2017/21.pdf

11. Богацька Н.М., Шахнюк А.І. Інтелектуальна власність (нематеріальні активи) як складова статутного капіталу підприємства «Молодий вчений».

№ 4 (68) квітень. 2019 р. С. 466-468. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/4/104.pdf>

12. Кривошеїна І. В Особливості внесення майнових прав інтелектуальної власності до статутного капіталу. Право і суспільство. № 2 / 2020. С. 189-194. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2020/2_2020/part_1/32.pdf

13. Калічак В. Вклад до статутного капіталу майнових прав на ІВ та їх поділ при виході учасника з ТОВ № 18 (748)

URL: <https://jur-gazeta.com/dumka-eksperta/vklad-do-statutnogo-kapitalu-maynovih-prav-na-iv-ta-yih-podil-pri-vihodi-uchasnika-z-tov.html>

